

8/2021

Νοέμβριος 2021

**Εισηγήσεις και αντιφώνηση συγγραφέα
κατά την παρουσίαση του βιβλίου**

**Η ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΑΥΡΙΟ
Οι προκλήσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας και η
αναζήτηση προοπτικής**

του Καθηγητή Ανδρέα Θεοφάνους

Μάκης Κεραυνός

Πρώην Υπουργός Οικονομικών

Αχιλλεύς Αιμιλιανίδης

Καθηγητής Νομικής, Κοσμήτορας Νομικής Σχολής, Πανεπιστήμιο
Λευκωσίας

Πέτρος Παπαπολυβίου

Αναπληρωτής Καθηγητής Ιστορίας, Πανεπιστήμιο Κύπρου

Ανδρέας Θεοφάνους

Καθηγητής Οικονομικών και Δημόσιας Πολιτικής, Πρόεδρος Κυπριακού
Κέντρου Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων και Τμήματος Πολιτικών
Επιστημών και Διακυβέρνησης, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

**ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ
ΔΙΕΘΝΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ**

UNIVERSITY *of* NICOSIA

1993-2021 ΕΙΚΟΣΙΟΚΤΩ ΧΡΟΝΙΑ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

8/2021
Νοέμβριος 2021

**Εισηγήσεις και αντιφώνηση συγγραφέα
κατά την παρουσίαση του βιβλίου**

Η ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΑΥΡΙΟ
**Οι προκλήσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας και η αναζήτηση
προοπτικής***

του Καθηγητή Ανδρέα Θεοφάνους

Μάκης Κεραυνός
Πρώην Υπουργός Οικονομικών

Αχιλλεύς Αιμιλιανίδης
Καθηγητής Νομικής, Κοσμήτορας Νομικής Σχολής, Πανεπιστήμιο
Λευκωσίας

Πέτρος Παπαπολυβίου
Αναπληρωτής Καθηγητής Ιστορίας, Πανεπιστήμιο Κύπρου

Ανδρέας Θεοφάνους
Καθηγητής Οικονομικών και Δημόσιας Πολιτικής, Πρόεδρος Κυπριακού
Κέντρου Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων και Τμήματος Πολιτικών
Επιστημών και Διακυβέρνησης, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

* Τα κείμενα αυτά βασίζονται στις εισηγήσεις και την αντιφώνηση του συγγραφέα Καθηγητή Ανδρέα Θεοφάνους στην εκδήλωση για την παρουσίαση του βιβλίου με τίτλο Η ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΑΥΡΙΟ Οι προκλήσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας και η αναζήτηση προοπτικής, η οποία διοργανώθηκε από τη Νομική Σχολή και το Κυπριακό Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων του Πανεπιστημίου Λευκωσίας, την Τρίτη, 19 Οκτωβρίου, 2021.

Εισηγήσεις και αντιφώνηση συγγραφέα κατά την παρουσίαση
του βιβλίου Η ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΑΥΡΙΟ
Οι προκλήσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας και η αναζήτηση
προοπτικής του Καθηγητή Ανδρέα Θεοφάνους

8/2021

Λευκωσία, Νοέμβριος 2021

Copyright © Κυπριακό Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων

Εκδόσεις: Κυπριακό Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων

Ομιλία κύριο Μάκη Κεραυνού, Πρώην Υπουργού Οικονομικών

Συνηθίζεται σε παρουσίαση βιβλίου να γίνεται εκτενής αναφορά στο συγγραφέα, στο βιογραφικό του σημείωμα, στην επαγγελματική του σταδιοδρομία, ίσως και στο συγγραφικό του έργο.

Αν ακολουθούσα αυτή την τακτική, νομίζω θα κόμιζα γλαύκα ες Αθήνας και θα ακολουθούσα μια κοινότυπη πρακτική που ίσως να ήταν και πληκτική, αφού θα έλεγα ήδη γνωστά πράγματα σε όλους. Εξ άλλου το πολύ αξιόλογο βιογραφικό σημείωμα του Ανδρέα Θεοφάνους υπάρχει στο βιβλίο του, που παρουσιάζεται απόψε και συστήνω σε όλους να το διεξέλθουν.

Πέραν τούτου, ο Καθηγητής Ανδρέας Θεοφάνους έχει διαχρονικά μια πλούσια δημόσια παρουσία σε τόσους πολλούς τομείς και πτυχές της ακαδημαϊκής, της κοινωνικής, της πολιτικής και της οικονομικής ζωής της Κύπρου, που θα ήταν πάρα πολύ δύσκολο να μην είναι γνωστός όχι μόνο στην Κύπρο, αλλά και σε πολλά διεθνή φόρα και δεξαμενές σκέψης στα οποία συμμετείχε.

Επομένως θα περιοριστώ στα πλαίσια της παρουσίασης του τελευταίου και πολύ σημαντικού βιβλίου του αγαπητού φίλου Ανδρέα Θεοφάνους, σεβόμενος το χρόνο και βεβαίως τους άλλους ιδιαίτερα αξιόλογους συμπαρουσιαστές.

Το περιεχόμενο του βιβλίου αφορά σε επιλεγμένες παρεμβάσεις, όπως ο ίδιος ο συγγραφέας αναφέρει, οι οποίες έγιναν στη διάρκεια της περιόδου Ιανουάριος 2011 – Ιούνιος 2021. Η περίοδος αυτή είναι μια χρονική περίοδος όπου περίσσευαν και περισσεύουν ακόμα οι κρίσεις, τόσο σε παγκόσμιο και ευρωπαϊκό επίπεδο όσο και στην Κύπρο, που βεβαίως μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα, μιας και είναι η πατρίδα μας η οποία παρά το γεγονός ότι είναι χώρα πλήρως ενταγμένη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, συνεχίζει να βρίσκεται κάτω από παράνομη ξένη στρατιωτική κατοχή από μια τρίτη χώρα, η οποία ταυτόχρονα συνομιλεί με την ΕΕ σε μια προσπάθεια να ενταχθεί σε αυτή.

Είναι προφανές ότι λόγω του γεγονότος της κατοχής της μισής μας σχεδόν πατρίδας και όλα τα τραγικά συνεπακόλουθα εδώ και 47 χρόνια, κάθε κρίση και οποιαδήποτε κρίση, είτε λόγω ενδογενών ή εξωγενών παραγόντων, συνακόλουθα συναρτάται αυτόματα, με τα τραγικά κατάλοιπα της κατοχής και της συνεχιζόμενης τουρκικής απειλής, που πλέον είναι απειλή για την επιβίωση του Ελληνισμού στην ευρωπαϊκή Κύπρο.

Η συνάρτηση αυτή αναπόδραστα φέρει μαζί της και αρνητικά πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα για τα πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά και θεσμικά μας προβλήματα.

Προσωπική μου διαπίστωση ως αναγνώστης του βιβλίου, είναι ότι από αυτό το γεγονός ξεπηδά και η αγωνία του συγγραφέα για το πολιτικό και κοινωνικοοικονομικό γίνεσθαι, που είναι διάχυτη σε όλες τις παρεμβάσεις του, που περιέχονται στο βιβλίο και όχι μόνο σε αυτές,για όσους είχαν την ευκαιρία να γνωρίσουν και να συζητήσουν με τον Ακαδημαϊκό Ανδρέα Θεοφάνους,

Το βιβλίο του Ανδρέα Θεοφάνους, **Η Δεκαετία των Κρίσεων και το Αύριο**, έρχεται να μας βρει σε μια συγκυρία όπου η λέξη κρίση, τείνει να ταυτιστεί με την καθημερινή ζωή μας αφού ίσως είναι η λέξη που αναφέρεται πλέον συχνά και καθημερινά σε όλα τα επίπεδα και σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής μας. Η λέξη κρίση που προέρχεται από το ρήμα κρίνω, το οποίο σημαίνει τη διαδικασία όπου συγκρίνω και ξεχωρίζω τις διαφορές, έχει στην πλούσια ελληνική γλώσσα πάρα πολλές έννοιες. Στο προκείμενο έχει την έννοια της περιόδου ανωμαλίας με δυσχέρειες και κινδύνους.

Να αναφέρω τη χρηματοπιστωτική κρίση που ο απόηχος της παραμένει ακόμα ισχυρός, να αναφέρω την κρίση στην υγεία λόγω της πανδημίας του κορωνοϊού, η οποία ταυτόχρονα εξελίχτηκε και σε οικονομική και κοινωνική κρίση, να αναφέρω την περιβαλλοντική κρίση με την κλιματική αλλαγή, να αναφέρω τη θεσμική κρίση, την κρίση στην υγεία και οικονομία λόγω του τρόπου εφαρμογής του ΓΕΣΥ, να αναφέρω την πολιτική και κομματική κρίση με συνακόλουθο την απαξίωση της κοινωνίας στην πολιτική ζωή, να αναφέρω την κρίση στο εθνικό μας θέμα με τα φοβερά αδιέξοδα, την εσωτερική αντιπαράθεση, την έλλειψη ομοψυχίας μπροστά στις απειλητικές διαθέσεις της Τουρκίας στην περιοχή και βέβαια έναντι της πατρίδας μας.

Κρίσεις, κρίσεις, κρίσεις.

Όπως είπα και προηγούμενα οι κρίσεις, μας περισσεύουν σε αυτή τη συγκυρία.

Στο βιβλίο του ο Καθηγητής Ανδρέας Θεοφάνους καταπιάνεται με όλα αυτά τα θέματα τα οποία ο συγγραφέας όχι μόνο τα εντοπίζει, αλλά τα εντοπίζει έγκαιρα, τα αναλύει αντικειμενικά ως ακαδημαϊκός και τα προσεγγίζει επιστημονικά με μια ολιστική προσέγγιση η οποία υπογραμμίζει ότι ο Ανδρέας Θεοφάνους ως δάσκαλος δεν βλέπει μόνο το δένδρο αλλά βλέπει και το δάσος. Παρά το γεγονός ότι οι επιλεγμένες παρεμβάσεις του Ανδρέα Θεοφάνους που περιέχονται στο συγκεκριμένο βιβλίο αφορούν σε μια συγκεκριμένη περίοδο, εντούτοις δεν απουσιάζει η ιστορική ανάλυση η οποία αποτελεί για τον συγγραφέα μια επιπρόσθετη βάση για την εξαγωγή συμπερασμάτων, κάτι το οποίο δυστυχώς δε συναντούμε ευρέως ούτε στην πολιτική, ακόμα και ούτε όταν γίνονται συζητήσεις και αναζητήσεις για τη λύση του εθνικού μας προβλήματος.

Η ιστορική ανάλυση είναι αυτόδηλο γεγονός στο βιβλίο, η οποία επιπρόσθετα βοηθά και καθοδηγεί τον συγγραφέα σε μια τεκμηρίωση που δύσκολα θα μπορούσε να αμφισβητηθεί, την οποία αξιοποιεί ο συγγραφέας για να καταθέσει συγκεκριμένες και ουσιώδεις εισηγήσεις.

Με τις εισηγήσεις και προτάσεις του Ανδρέα Θεοφάνους, μπορεί κάποιος να διαφωνήσει ή να συμφωνήσει, λιγότερο ή περισσότερο, είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός όμως ότι σίγουρα προκαλούν έντονο προβληματισμό και αναστοχασμό, ο οποίος οδηγεί τον αναγνώστη σε μια στάση, για να σκεφτεί, να επαναξιολογήσει, να μελετήσει να τοποθετηθεί παραμένοντας στην άποψη του, αλλά και να επανατοποθετηθεί.

Μελετώντας το βιβλίο ο αντικειμενικός αναγνώστης εύκολα μπορεί να φθάσει σε κάποιες διαπιστώσεις που χαρακτηρίζουν το συγγραφέα και την κατάθεση των ιδεών, απόψεων και εισηγήσεων του, όπως αποτυπώνονται στο βιβλίο:

Πρώτα απ' όλα, χαρακτηρίζονται από μια σοβαρή και σε βάθος, ιστορική μελέτη.

Οι σκέψεις και οι εισηγήσεις του είναι σοβαρές και θαρραλέες, κυρίως αντικειμενικές που δεν συνδέονται με κανένα τρόπο με όποιο κομματικό ή άλλο συμφέρον και παραγνωρίζουν οποιοδήποτε οικονομικό, πολιτικό ή ηθικό κόστος.

Οι παρεμβάσεις που περιέχονται στο βιβλίο του καθηγητή Θεοφάνους, προβάλλουν ένα ακαδημαϊκό που μεταφέρει την ακαδημαϊκή και επιστημονική γνώση στο καθημερινό γίνεσθαι, συνδέοντας έτσι την επιστημονική θεωρία και συσσωρευμένη γνώση με τον πραγματικό κόσμο που καθημερινά αναζητεί λύσεις στα προβλήματα, τις προκλήσεις και τα διλήμματα του.

Στις 7 Αυγούστου το 2011 ο Ανδρέας Θεοφάνους σε μια παρέμβαση του για την αποφυγή της επερχόμενης χρηματοπιστωτικής κρίσης και τους μηχανισμούς στήριξης, έγραφε «Στην περίπτωση που η Κυβέρνηση δεν αντιμετωπίσει με ουσιαστικό τρόπο τα προβλήματα της οικονομίας και τελικά καταλήξουμε στον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης και στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τα αποτελέσματα θα είναι ασφαλώς οδυνηρά». Ήταν μια περίοδος που σε επίσημο επίπεδο υπήρχε επιφανειακή και ελαφρά προσέγγιση των προβλημάτων έχοντας ως βάση την πολιτική αμηχανία και την αντίληψη ότι η κρίση θα μας προσπεράσει. Ο Ανδρέας Θεοφάνους με καθαρότητα και απλό κατανοητό τρόπο εξηγούσε τους λόγους της ανησυχίας του και παρέθετε τέσσερις βασικούς παράγοντες που αποτελούσαν την πηγή των κινδύνων.

Πολύ έγκαιρα προειδοποίησε για την επερχόμενη κρίση, αλλά δεν παρέμεινε στην προειδοποίηση. Προχώρησε και στην κατάθεση 12 εισηγήσεων στη βάση των μέχρι τότε δεδομένων για την αποφυγή και αντιμετώπιση της κρίσης. Είναι θεμιτό κάποιος να μην συμφωνεί με όλες τις εισηγήσεις.

Ξεκαθαρίζει όμως ο συγγραφέας στην ίδια παρέμβαση του, ότι στόχος του, δεν είναι η έκδοση συνταγών, αλλά η συμβολή του στον αναγκαίο προβληματισμό.

Ένα άλλο αξιολογικό στοιχείο που χαρακτηρίζει το βιβλίο και βεβαίως αντανακλά και στον συγγραφέα, είναι το γεγονός ότι ανάλογα με τις εξελίξεις διαφοροποιεί με τόλμη και τις εισηγήσεις του. Αυτό αποτελεί κατά την άποψη μου τεκμήριο της επιστημονικότητας και της αντικειμενικότητας του συγγραφέα καθώς και έλλειψη εμμονών και αγκυλώσεων, ιδιότητες που υπογραμμίζουν τη γνήσια πρόθεση για προσφορά στην αντιμετώπιση σοβαρών προβλημάτων τα οποία δημιουργούν αγωνίες για τον ίδιο και για την κοινωνία την οποία υπηρετεί ως ακαδημαϊκός δάσκαλος και ερευνητής.

Η ουσιαώδης συμβολή του συγγραφέα στον καθημερινό γενικό και ευρύτερο πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό προβληματισμό, αναδεικνύεται μέσα και από τη σφαιρικότητα των θεμάτων που μελετά και αντιμετωπίζει ως προκλήσεις ο Ανδρέας Θεοφάνους, όπως παρουσιάζεται, μέσα από τις σελίδες του βιβλίου του. Ο Ανδρέας Θεοφάνους φαίνεται να γνωρίζει καλά τους συσχετισμούς της πολιτικής με την κοινωνία και τα προβλήματα της. Ξεκαθαρίζει μέσα από το βιβλίο του ότι το κοινωνικοοικονομικό γίνεσθαι είναι ένα σύνθετο φαινόμενο που χρήζει μιας συνεχούς αντικειμενικής και σοβαρής παρακολούθησης και της παράθεσης προτάσεων ίσως θαρραλέες, ίσως ανορθόδοξες κάποτε, αλλά έξω από καλούπια και επιτήδειους υποκειμενικούς διαδρόμους.

Είναι διάχυτη σε όλο το βιβλίο του, η αγωνία του Καθηγητή Θεοφάνους, για το εθνικό μας θέμα. Ένα θέμα το οποίο ο Ανδρέας Θεοφάνους χρόνια τώρα το παρακολουθεί και αναζητεί την προοπτική για την κυπριακή Δημοκρατία, όπως αναφέρεται και στον τίτλο του βιβλίου του. Έχει καταπιαστεί και μελετήσει και συνεχίζει να μελετά όλες του τις πτυχές. Πάμπολλες είναι οι παρεμβάσεις του και ως ερευνητής, μελετητής και ως ακαδημαϊκός δάσκαλος και ως συγγραφέας.

Ως απαύγασμα της συνεχούς μελέτης του εθνικού θέματος, ο συγγραφέας παραθέτει σημαντικές αλήθειες, ερωτήματα και προβληματισμούς. Ενδεικτικά επιτρέψτε μου να αναφέρω μερικούς:

Τον Απρίλιο του 2014 αναφερόμενος στην επικρατούσα αντίληψη σε κάποιους κύκλους ότι μια γρήγορη λύση του Κυπριακού θα οδηγούσε στην έξοδο από την οικονομική κρίση έγραφε «οι προσπάθειες καθώς και οι σκέψεις αυτές υποδεικνύουν ότι το ευρύτερο πολιτικό σύστημα λειτουργεί σπασμωδικά, αποσπασματικά χωρίς πυξίδα και σε αρκετές περιπτώσεις επιπόλαια». Τότε ίσως πολλοί να διαφωνούσαν με τη διαπίστωση αυτή, σήμερα νομίζω ότι δύσκολα θα μπορούσαν να βρεθούν επιχειρήματα για να την ανατρέψουν.

Σε μια άλλη περίπτωση ο συγγραφέας υπογραμμίζει «Είναι επίσης σημαντικό να υπάρχει σφαιρική αντίληψη για την ιστορία αλλά και ολοκληρωμένη πολιτική για το κυπριακό. Το δεύτερο δεν επιτυγχάνεται χωρίς το πρώτο». Είναι μια μεγάλη αλήθεια που δημιουργεί και το ερώτημα, συνυπάρχουν αυτά τα στοιχεία στο διαχρονικό χειρισμό του κυπριακού προβλήματος, ώστε να φθάσουμε στον επιθυμητό προορισμό της κατευόδωσης του εθνικού μας θέματος;

Ο Ανδρέας Θεοφάνους θέτει το πάγιο ερώτημα που πολλοί θέτουμε καθημερινά, μα τι θέλουμε επιτέλους για το κυπριακό και απαντά ταυτόχρονα, θέλουμε ένα κανονικό κράτος όπως το προσδιόρισε ο ΓΓ των ΗΕ. Και προσθέτει στη συνέχεια «η κυπριακή δημοκρατία μπορεί να καταθέσει κατευθυντήριες γραμμές για ένα ιδιότυπο ομοσπονδιακό πολίτευμα το οποίο εκτός από τις κοινότητες θα σέβεται και τα ατομικά δικαιώματα όλων των πολιτών.

Το τελευταίο αυτό βιβλίο του Καθηγητή Ανδρέα Θεοφάνους με το επιμέρους περιεχόμενο του οποίου κάποιος μπορεί να διαφωνήσει ή να συμφωνήσει, είναι αδιαμφισβήτητο ότι ανοίγει διαδρόμους στη σκέψη, δημιουργεί χρήσιμους συνειρμούς και παραγωγικούς προβληματισμούς.

Συγχαίρω θερμά τον συγγραφέα και τον ευχαριστώ θερμά για τη θετική συμβολή του, στους προβληματισμούς όλων μας για την αναζήτηση της καλύτερης προοπτικής και του εύχομαι δύναμη για να συνεχίσει αυτή την προσφορά.

Φίλε Ανδρέα, καλοτάξιδο.

**Ομιλία Αχιλλέως Αιμιλιανίδη, Καθηγητή Νομικής, Κοσμήτορα
Νομικής Σχολής, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας**

Τα άρθρα που γράφονται στον ημερήσιο τύπο έχουν συνήθως εφήμερο χαρακτήρα. Είναι άλλωστε από αυτό τον εφήμερο χαρακτήρα που δόθηκε το όνομα 'εφημερίδα'. 170 επιλεγμένες παρεμβάσεις του Ανδρέα Θεοφάνους δημοσιευμένες σε χρονικό διάστημα μιας δεκαετίας, αναδημοσιεύονται στο νέο του σύγγραμμα με τίτλο «Η δεκαετία των κρίσεων και το αύριο». Η παρελθούσα δεκαετία υπήρξε όντως μια δεκαετία κρίσεων, αν και βέβαια, σε αντίθεση με τις υπερφίαλες προβλέψεις για το τέλος της ιστορίας κάθε νέα δεκαετία του 21^{ου} αιώνα ξεκινά με μια μείζονα κρίση: η πρώτη δεκαετία αναλώθηκε στην κρίση της τρομοκρατίας που επέφερε περιστολή δικαιωμάτων και οδήγησε σε συζήτηση για νέο διεθνές παράδειγμα, η δεύτερη δεκαετία αναλώθηκε στην οικονομική κρίση που επέφερε περιστολή δικαιωμάτων και οδήγησε σε συζήτηση για νέο διεθνές παράδειγμα και η τρίτη δεκαετία αναλώνεται μέχρι τώρα στην υγειονομική κρίση που επέφερε περιστολή δικαιωμάτων και οδηγεί σε συζήτηση για νέο διεθνές παράδειγμα. Και παραμένουν πάντοτε και οι τοπικές κρίσεις, με σημαντικότερη για σκοπούς του βιβλίου του Ανδρέα τη συνεχιζόμενη κρίση του κυπριακού και τις συνέπειες της τουρκικής εισβολής του 1974 και την αναζήτηση βιώσιμης και λειτουργικής λύσης.

Όπως σε όλες τις περιπτώσεις επιλογής άρθρων, το στοιχείο είναι πως αυτά θα καταφέρουν να υπερβούν το εφήμερο της εποχής τους και να είναι χρήσιμα στον αναγνώστη ως κατάθεση, ακόμα και όταν ο σκοπός για τον οποίο γράφτηκαν έχει εκλείψει. Ξαναδιαβάζοντας τα κείμενα μαζεμένα, τα οποία είχα πρωτοδιαβάσει όταν δημοσιεύθηκαν αρχικά, θεωρώ πως αυτό σίγουρα επιτυγχάνεται, όχι όμως για τον προφανή λόγο ότι τα κείμενά του εκφράζουν την εποχή του, αλλά μάλλον διότι ανεξαρτήτως της συγκυρίας στηρίζονται σε μια συγκροτημένη αντίληψη περί του πολιτικού. Οι εκάστοτε κρίσεις και ιστορικές συγκυρίες, οι ειδήσεις της επικαιρότητας και οι προκλήσεις της επόμενης ημέρας, είναι για τον Ανδρέα η αφορμή για να τις αναλύσει στη βάση της συνολικής του αντίληψης περί του τι δέον γενέσθαι. Σκοπός του Ανδρέα είναι πρωτίστως η υποβολή προτάσεων πολιτικής, και κατά συνέπεια τα κείμενα του, οι παρεμβάσεις του, συνιστούν αποτύπωση του ρόλου του ως ενός από τους πλέον ενεργούς Κύπριους δημόσιους διανοούμενους και προέκταση της εργασίας που επιτελεί στο Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων ως χώρου υποβολής προτάσεων πολιτικής στην ακαδημαϊκή σφαίρα.

Θα ήθελα να αναφερθώ κάπως περισσότερο γιατί θεωρώ την επιμονή του Ανδρέα σε δημόσιες παρεμβάσεις ως ιδιαίτερα χρήσιμη. Παρά την ανάπτυξη πληθώρας πανεπιστημιακών ιδρυμάτων τα τελευταία 15 χρόνια, μεγάλη μερίδα της πολιτικής και κοινωνικής ελίτ τα αντιμετωπίζει ως συνέχιση του σχολείου, αντί ως κοινωνικά, ερευνητικά και πολιτικά κέντρα, δηλαδή ως χώρους που θα είχαν ως πρωταρχικό στόχο την παροχή πανεπιστημιακών

τίτλων στους φοιτητές ώστε αυτοί να αποκατασταθούν επαγγελματικά. Αυτή είναι βέβαια μια σημαντική λειτουργία ενός πανεπιστημίου, αλλά πάντως δεν είναι η μόνη. Σταδιακά υπήρξε ανάπτυξη ερευνητικής κουλτούρας, πλην όμως ελάχιστοι συγκριτικά πανεπιστημιακοί ενδιαφέρθηκαν να εντρυφήσουν στις κυπριακές ιδιαιτερότητες κατά ουσιαστικό τρόπο, να αναπτύξουν την έρευνα για την Κύπρο και να μεταλαμπαδεύσουν την γνώση στην κυπριακή κοινωνία. Προτάχθηκε από μερίδα της πανεπιστημιακής ελίτ ότι ο ρόλος του πανεπιστημιακού πρέπει να διεξάγεται μέσα στα πλαίσια της διδασκαλίας και των επιστημονικών περιοδικών και όχι μέσα στην κοινωνική μάζα, ώστε ο πανεπιστημιακός που ασχολείται με τα κοινά να θεωρηθεί για χρόνια ως παρέκκλιση, συχνά ανεπιθύμητη.

Έχω επανειλημμένα εκφράσει την γνώμη ότι η πανεπιστημιακή κοινότητα επιτυγχάνει μόνο όταν εκτός από τους πανεπιστημιακούς που απευθύνονται πρωτίστως στους συναδέλφους τους με τεχνική γλώσσα, περιλαμβάνει και δημόσιους διανοούμενους που επιδιώκουν τον διάλογο με το μορφωμένο κοινό και την μετάπλαση της κοινωνίας. Σκοπός του πανεπιστημίου είναι, μεταξύ άλλων, να καταφέρει να καταστεί κέντρο του κοινωνικού και πολιτιστικού διαλόγου και να θέσει τις βάσεις για αναθεώρηση των εκάστοτε κοινωνικών δομών ως κέντρο αυτονομίας, ανατροπής και ανάπλασης ιδεών, διαλόγου, έρευνας και ελεύθερης σκέψης. Από την άποψη αυτό ο Ανδρέας είναι πρότυπο προσώπου που επιδιώκει να απευθυνθεί στο ευρύτερο κοινό μέσα από δημόσιες παρεμβάσεις με αρθρογραφία στον ημερήσιο τύπο, κείμενα προτάσεων πολιτικής, διοργάνωση συνεδρίων και σεμιναρίων. Η δημόσια παρουσία του, η στηριγμένη σε υποβολή προτάσεων και σε επίμονη αρθρογραφία, είναι επομένως ταυτισμένη με την πανεπιστημιακή του συμβολή. Είναι αδύνατο να γίνει κατανοητή η ύπαρξη του Ανδρέα χωρίς τη δημόσια παρουσία του.

Στο νέο του σύγγραμμα ο Ανδρέας, μέσα από την επί μέρους αρθρογραφία του και την εξειδίκευση της ευρύτερης του προσέγγισης σε έκαστη συγκυρία, εκφράζει την επιμονή του στις βασικές συνιστώσες των προτάσεων πολιτικής που προωθεί με τη δημόσια παρουσία του. Η θέση του είναι σαφής ότι η Κύπρος δεν πρέπει να αποτελέσει ένα νέο πειραματικό θάλαμο σε ένα εκ προοιμίου αποτυχημένο πείραμα. Η αντίθεση στην υπογραφή μιας μη βιώσιμης λύσης στηρίζεται στην πεποίθηση ότι η επιδίωξη της ειρήνης πρέπει να αποτελεί την ορθή λύση του κυπριακού προβλήματος, εφόσον η πραγματική ειρήνη δεν μπορεί να προέλθει από την αποδόμηση της κρατικής κυριαρχίας και την οικοδόμηση ενός κράτους με υλικά καταδικασμένα σε κατάρρευση. Μέσα από την υποβολή εναλλακτικών προτάσεων, ο Ανδρέας ασκεί κριτική στη λύση διζωνικής δικοινοτικής ομοσπονδίας και προκρίνει ένα συμβιβασμό στη βάση μιας λειτουργικής πολυπεριφερειακής ομοσπονδίας που θα εξυπηρετεί τα συμφέροντα όλων των Κυπρίων και η οποία θα στηρίζεται σε εξελικτική λύση στο πλαίσιο της Κυπριακής Δημοκρατίας και στη βάση ενός ενοποιητικού ομοσπονδιακού πολιτεύματος. Είναι ίσως άξιο μνείας ότι η εναλλακτική αυτή πρόταση την οποία επίμονα προωθεί ο Ανδρέας μετά το δημοψήφισμα του 2004 παρουσιάζει ομοιότητες, χωρίς πάντως να ταυτίζεται, με την πρόσφατη πρόταση του Προέδρου της

Δημοκρατίας για εξελικτική λύση σε ενοποιητικό ομοσπονδιακό πολίτευμα μέσα από μετεξέλιξη της Κυπριακής Δημοκρατίας, αλλά και με την πρόταση που υπέβαλε εδώ και μερικά χρόνια ο Πόλυς Πολυβίου.

Το κυριότερο χαρακτηριστικό του Ανδρέα είναι ακριβώς η αδιάλλακτη επιμονή του στις προτάσεις του. Η υποβολή προτάσεων όπως η εξελικτική διαδικασία για το κυπριακό ή η ανάγκη για υιοθέτηση ενός νέου σχεδίου Μάρσαλ από την ΕΕ, και η υιοθέτηση όρων όπως 'εξορθολογισμός' ή 'ολοκληρωμένη στρατηγική', η απόρριψη των 'ψευδαισθήσεων' και των 'ψευτοδιλημμάτων', η έμφαση στην 'αξιοπρέπεια', στην 'αλλαγή πορείας' και στην υιοθέτηση 'ολοκληρωμένου υποδείγματος' είναι χαρακτηριστικά αυτού που ο Πασχάλης Κιτρομηλίδης αποκαλεί στον πρόλογο του βιβλίου ως 'ιδιότυπη παρουσία στη δημόσια συζήτηση'. Ο Ανδρέας επιβάλλει στο δημόσιο διάλογο 'Θεοφανισμούς' με την έννοια ακριβώς του ξεχωριστού ρεύματος σκέψης μέσα από χρήση συγκεκριμένων όρων και προτάσεων που δεν συναντώνται αλλού. Ο Ανδρέας επιμένει στην απόρριψη των τετελεσμένων και στη χάραξη εναλλακτικών σε κάθε πεδίο της δημόσιας παρουσίας του, και θα πρόσθετα, πως αυτό χαρακτηρίζει και την ευρύτερη παρουσία του. Δεν προσπαθεί εξάλλου να αποκρύψει οτιδήποτε από αυτό που είναι και έχει εκφράσει κατά καιρούς ως πρόταση, εφόσον στο βιβλίο έχει περιλάβει ακόμα και τις πλέον αμφιλεγόμενες του προτάσεις, περιλαμβανομένης και αυτής με την οποία είχα διαφωνήσει πιο έντονα, δηλαδή της πρότασης για προσωρινή υιοθέτηση της κυπριακής λίρας. Είναι εξάλλου σημαντικό να τονιστεί πως δεν διστάζει να εξελίσει και ο ίδιος τις απόψεις του όταν το κρίνει σκόπιμο, με χαρακτηριστική τη σταδιακή του εξέλιξη από υπέρμαχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε ευρωσκεπτικιστή, αν και πάντως σε καμιά περίπτωση σε αντιευρωπαϊστή. Ο ευρωσκεπτικισμός του πηγάζει ακριβώς από τις απαιτήσεις που έχει απέναντι στην ΕΕ ως διεθνή οργανισμό που πρέπει να στηρίζεται σε αξίες και στην αρχή της αποτελεσματικότητας.

Εκείνο που θεωρώ πως είναι το πιο σημαντικό που έχει να προσφέρει ο Ανδρέας είναι πως καλεί τους αναγνώστες του να προβληματιστούν με εντιμότητα. Δεν είναι σκοπός του να γράφει με τη δημιουργική ασάφεια που επιτρέπει σε όλους να συμφωνούν μαζί του. Αντιθέτως, τα κείμενά του είναι προσηλωμένα στην προώθηση συγκεκριμένων αντιλήψεων κατά τρόπο ώστε να καθιστούν σαφή στον αναγνώστη τα μονοπάτια της σκέψης του και τον τρόπο με τον οποίο καταλήγει σε εναλλακτικές εισηγήσεις. Η συνολική ανάγνωση του υλικού ενισχύει την εντύπωση ότι τα άρθρα του συνιστούν διαφορετικές παραλλαγές στο ίδιο μοτίβο, σαν ένας μουσουργός που πειραματίζεται με διαφορετικές ηχητικές αποχρώσεις ώστε να προωθήσει μια νέα μουσική πρόταση, έτσι και ο Ανδρέας αξιοποιεί κάθε συγκυρία ώστε να εξετάσει τα δομικά στοιχεία της πρότασής του από διαφορετική οπτική. Εύχομαι και αυτό το βιβλίο να αποβεί χρήσιμο στους αναγνώστες.

Ομιλία Πέτρου Παπαπολυβίου, Αναπληρωτή Καθηγητή Ιστορίας, Πανεπιστήμιο Κύπρου

Κυρίες και Κύριοι,

Θα αρχίσω τη δική μου παρέμβαση με μερικές γενικές σκέψεις που μου προκάλεσε η κυκλοφορία του ογκώδους βιβλίου, περίπου 500 σελίδων, του συναδέλφου Ανδρέα Θεοφάνους με τίτλο «Η δεκαετία των κρίσεων και το αύριο». Και αυτές οι σκέψεις περιστρέφονται στη διεξαγωγή του πολιτικού διαλόγου, με την ευρεία έννοια, όχι των κομματικών αντιπαραθέσεων, όπως γίνεται αυτός στην Κύπρο και με όποιον τρόπο, και του ρόλου του δικού μας, των πανεπιστημιακών, των διανοούμενων, «δημόσιων» ή μη, στην εκφορά αυτού του λόγου και στις σχετικές συζητήσεις.

Οι προϋποθέσεις, βέβαια, για την ποιοτική άνοδο του όποιου επιπέδου του πολιτικού διαλόγου είναι πολλές. Πρώτα – πρώτα, δεν είμαι βέβαιος εάν η κατά καιρούς πολιτικές ηγεσίες του τόπου αλλά και οι απλοί πολίτες αναζητούν ή «έχουν ανάγκη» ανθρώπους που να έχουν το θάρρος να διατυπώνουν και να υπερασπίζονται την άποψή τους, να επιζητούν και να σέβονται την αντίθετη άποψη, να απεχθάνονται τα λιβανωτά, να μην βλέπουν τα δημόσια αξιώματα ως σκαλοπάτι πλουτισμού και καταλήστευσης των δημόσιων θησαυροφυλακίων. Και προπαντός, να εκφέρουν νηφάλιο και τεκμηριωμένο πολιτικό λόγο, προϊόν μελέτης και επιστημονικής γνώσης, που να συμβάλλει στη δημόσια διαλεκτική με σκοπό την επίλυση των πολλών προβλημάτων της ημικατεχόμενης πατρίδας μας και της αντιμετώπισης των ποικίλων εξωτερικών και εσωτερικών απειλών που μας περιτριγυρίζουν.

Το άλλο που πρέπει να επισημανθεί ως κύριο χαρακτηριστικό της εποχής μας είναι οι ραγδαίες τεχνολογικές αλλαγές που μετατρέπουν ταχύτατα το αύριο σε παρωχημένο χθες. Με ποιο μέσο θα γίνει ο διάλογος αυτός; Πόσο ελκύει ο γραπτός λόγος με τη στέρεα λογική επιχειρηματολογία σήμερα, στην εποχή της εικόνας, της ατάκας, των επικοινωνιακών μηχανισμών; Πόσο αντέχουν, ακόμη, τα παραδοσιακά μέσα μαζικής επικοινωνίας στην επέλαση της ψηφιακής εποχής; Πόσο εύκολο είναι ο πολίτης σήμερα να διαβάσει ένα άρθρο γνώμης, ανεξάρτητα εάν συμφωνεί ή όχι με αυτό, αντί να ακολουθήσει την πεπατημένη του σύγχρονου εθισμού με τα likes και τα dislikes και τους ψεκασμένους παρανοϊκούς του διαδικτύου;

Ο παραπάνω σύντομος εισαγωγικός προβληματισμός είναι νομίζω απαραίτητος ώστε να αντιληφθούμε το πόσο μοναχική είναι η πορεία ενός αρθρογράφου, όπως του Ανδρέα Θεοφάνους, στη σημερινή Κύπρο. Ως προς το περιεχόμενο της αρθρογραφίας του, όπως επισημαίνει ο Πασχάλης Κιτρομηλίδης στον πρόλογό του στο βιβλίο που παρουσιάζουμε απόψε, «Ο Θεοφάνους αποτελεί μια μοναχική και ιδιότυπη παρουσία στη δημόσια συζήτηση στην Κύπρο. Η ιδιοτυπία του έγκειται στην επίμονη επιχειρηματολογία η οποία επαναλαμβάνεται χωρίς καμιά αμηχανία στις

παρεμβάσεις του, ότι τα αποτελέσματα που δημιούργησε η τουρκική εισβολή και κατοχή στην Κύπρο και η επιβολή της βίας, δεν πρέπει να επιτραπεί να θεωρούνται ως αμετακίνητα δεδομένα, ως οριστικά τετελεσμένα και ως εκ τούτου ως το αναπόδραστο πλαίσιο της λύσης του Κυπριακού». Και αυτός θαρρώ είναι ένας επιπλέον λόγος που αξίζει να διαβαστεί το καινούργιο βιβλίο του Ανδρέα Θεοφάνους. Ως μια συλλογή σύντομων, επί το πλείστον, πολιτικών δοκιμίων, μια αρθρωτή πολιτική ιστορία της πρόσφατης κυπριακής επικαιρότητας, ένα πικρό χρονικό της τελευταίας δεκαετίας, μιας δεκαετίας κρίσεων, που την ζήσαμε όλοι και όλες και έχουμε αντίληψη να την κρίνουμε, ασχέτως τι ψηφίζουμε. Με τη γραφή ενός ανθρώπου που γνωρίζει το Κυπριακό, σπούδασε Οικονομικά και Πολιτικές επιστήμες, και ανάμεσα στα άλλα μαθήματα που διδάσκει είναι και η Δημόσια πολιτική και η Διακυβέρνηση.

Δεν είναι δυνατόν να γίνει μια αναλυτική παρουσίαση όλων των άρθρων του τόμου, ήδη έχουν ειπωθεί αρκετά από τους δύο εκλεκτούς συν-παρουσιαστές, τον Μάκη Κεραυνό και τον Αχιλλέα Αιμιλιανίδη, ενώ πολύ χρήσιμα είναι όσα γράφει ο ίδιος ο συγγραφέας στο εισαγωγικό του σημείωμα. Από εκεί στέκομαι σε μια φράση του, που μπορεί μεν να αποτελεί κοινό τόπο αλλά δεν θεωρώ ότι έχει αποτιμηθεί ακόμη η σημασία της, ούτε τα αίτια της. Αυτό, εξάλλου, μπορεί να το επιβεβαιώσει κάποιος βλέποντας τα δελτία ειδήσεων ή διαβάζοντας τον Τύπο για μία μόνο βδομάδα στην Κύπρο: ο Ανδρέας Θεοφάνους υπογραμμίζει ότι «η πολιτική που έχει ακολουθηθεί όλα αυτά τα χρόνια στο Κυπριακό έχει αποτύχει». Το γιατί είναι πολύ μεγάλη κουβέντα. Ο αναγνώστης, πάντως, του βιβλίου θα βρει στις σελίδες του αρκετές από τις παθογένειες που οδήγησαν σε αυτή την αποτυχία.

Το βιβλίο περιλαμβάνει περίπου 170 άρθρα, χωρισμένα σε πέντε ενότητες. Οι σύντομοι τίτλοι, σχεδόν πάντα ευρηματικοί αποτελούν έναν επιπλέον λόγο για να διαβάσει κανείς τα άρθρα. Και αυτό γίνεται από το πρώτο άρθρο του βιβλίου, που κατά σύμπτωση είναι και το παλαιότερο, με τίτλο «Η αδιέξοδη ψύχωση με τη διζωνική δικοινοτική ομοσπονδία». Ένα άρθρο γραμμένο τον Ιανουάριο του 2011, όταν η τότε κυβέρνηση άρχισε να καλλιεργεί τη θέση, που σήμερα για κάποιους είναι δόγμα, ότι η «διζωνική δικοινοτική ομοσπονδία» είναι στρατηγικός μονόδρομος και ότι δεν υπάρχει εναλλακτική επιλογή. Διαβάζω την κατακλείδα του άρθρου, που δίνει και μια πρώτη απάντηση στο γιατί απέτυχε η πολιτική μας στο Κυπριακό: «Οι καιροί έχουν αλλάξει. Ολόκληρες αυτοκρατορίες διαλύθηκαν. Υπάρχει μια νέα τάξη ισορροπιών και αξιών. Εμείς γιατί πρέπει να μείνουμε προσκολλημένοι σε αδιέξοδες επιλογές»;

Επιστρέφω, δειγματοληπτικά, στην ευρηματικότητα των τίτλων, επιλέγοντας μερικούς μόνο, που περιγράφουν αδρομερώς και το περιεχόμενο του βιβλίου, με τη δική μου, βέβαια, οπτική: «Οι εξελίξεις στο Κυπριακό και η ανυπαρξία κοινού αφηγήματος», «Η ανάγκη διαφύλαξης της Κυπριακής Δημοκρατίας», «Το τέλος των ψευδαισθήσεων στο Κυπριακό», «Οι τουρκικές επιδιώξεις στην Κύπρο και η πολιτική ισότητα», «Το βαρύ τίμημα

της ανεπαρκούς ηγεσίας και του λαϊκισμού» (άρθρο του Δεκεμβρίου 2012), «Ο λήθαργος μιας παραιτημένης κοινωνίας» (άρθρο του Σεπτεμβρίου 2013), «Τα μαθήματα για την ομοσπονδία να αρχίσουν από τους πολιτικούς», και τέλος, παρότι ο σχετικός κατάλογος είναι μακρύς και εύγλωττος: «Ο μαζοχισμός με την τρόικα».

Άρθρα για όσα καταγιστικά συγκλόνισαν τον κυπριακό μικρόκοσμο κατεδαφίζοντας ψευδαισθήσεις και αποδεικνύοντας χάρτινο πύργο το λεγόμενο «κυπριακό θαύμα», ισοπεδώνοντας το θεωρούμενο πανίσχυρο τραπεζικό μας σύστημα, και αναδεικνύοντας το κυρίαρχο έλλειμα ηθικής των πολιτικών ηγεσιών που δυστυχώς ελκύονται και έλκονται από τη διαφθορά και όχι από την ευθύνη και το καθήκον για τη σωτηρία του τόπου. Άρθρα που η συνολική τους ανάγνωση συνοψίζει τη σύγχρονη ιστορία του τόπου και προσφέρονται για ατομικό ή συλλογικό απολογισμό και επαναξιολόγηση καθώς η υπό εξέταση δεκαετία μπορεί να παρέρχεται, το 2021, αλλά η παρατεταμένη κρίση αξιών συνεχίζεται και εντείνεται. Το ίδιο και η αναζήτηση προοπτικής που φαίνεται σήμερα απόμακρη, με ορατό ως πολύ πιθανό το ενδεχόμενο της ολικής επικράτησης της απογοήτευσης, της ηττοπάθειας και της έμμεσης ή άμεσης υποταγής στην τουρκική κατοχή και τα τετελεσμένα της. Και παράλληλα, άρθρα για τις μεσολαβήσασες εκλογές στην Κύπρο, την Ελλάδα και τις Ηνωμένες Πολιτείες, τις αντίστοιχες συνομιλίες για το Κυπριακό, το Brexit, το μνημόνιο, τους προϋπολογισμούς, την ανώτατη παιδεία, το όραμα της ευρωπαϊκής ενοποίησης και τον ευρωσκεπτικισμό, και ούτω καθεξής.

Ξεχωρίζω από τον τόμο, λόγω της δικής μου ειδικότητας, μια σειρά ιστορικών άρθρων. Βεβαίως και όλα τα άρθρα του τόμου ενδιαφέρουν και την ιστορία και τον ιστορικό, καθώς καταγράφουν το κλίμα και τη νοσηρότητα μιας εποχής, της τελευταίας δεκαετίας, όμως σε αρκετά άρθρα η ματιά του Θεοφάνους επεκτείνεται διεισδυτικά στο παρελθόν, καθώς σημαντική παράμετρος για το Κυπριακό αποτελεί η ιστορία του, για αυτό και πολλοί την διαστρέφουν ή πασχίζουν να μας φορτώσουν με συλλογικές τύψεις και ενοχές, ώστε να επιτευχθεί η περίφημη «όποια λύση». Ο συγγραφέας, λοιπόν, επιστρέφει συχνά στην ιστορία της Κύπρου και του Κυπριακού είτε για να μιλήσει για τον Μακάριο, είτε να συνδιαλεχθεί με τους συγγραφείς άλλων ιστορικών βιβλίων, είτε για να αναζητήσει τα λάθη του πρώτου προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας, είτε για να αποσειεί κατηγορίες του συρμού ότι δήθεν ο Μακάριος αποδέχθηκε τη «διζωνική δικοινοτική ομοσπονδία» ή κάτι άλλο, πιο επίκαιρο, για να αναλύσει θέματα όπως τις δήθεν χαμένες ευκαιρίες για την επιστροφή της Αμμοχώστου. Στέκεται στους μεγάλους σταθμούς του Κυπριακού, στον αγώνα της ΕΟΚΑ, τις Συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου, στα 13 σημεία του 1963, στην άφιξη και την απόσυρση της Μεραρχίας, στον ρόλο της ελληνικής δικτατορίας και την υπονόμηση του εσωτερικού μετώπου, στο πραξικόπημα και στην τουρκική εισβολή, τις προεκτάσεις τους, τον μακροχρόνιο αγώνα και όσους τον λειδωρούν, ασχέτως, όπως παρατηρεί, ότι μπορεί μεν να εξαγγέλθηκε αλλά ουσιαστικά δεν εφαρμόστηκε ποτέ. Παράλληλα, σχολιάζει με επιστημονικό και νηφάλιο λόγο, που πρέπει να ακούγεται ή έστω για όσους τον ακούν, θέματα

ταυτοτήτων και εθνικής συνείδησης, ζητήματα όπως η κρίση του ενωτικού δημοψηφίσματος με τον τουρκοκυπριακό εκβιασμό, το λεγόμενο γλωσσάρι και της προσπάθειας επιβολής του διά της ολικής αφασίας, την κραυγαλέα έλλειψη δικού μας συνεκτικού αφηγήματος, τόσο για το παρελθόν όσο κυρίως για το μέλλον, σε αντίθεση με τη συστηματική διαστρέβλωση από την τουρκική πλευρά και τα φερέφώνά της στα κατεχόμενα της ιστορίας της Κύπρου.

Κοντολογής, το βιβλίο του Ανδρέα Θεοφάνους αποτελεί μια εξαιρετική απεικόνιση μιας κρίσιμης δεκαετίας για την πατρίδα μας, 47 χρόνια μετά την εισβολή και την τουρκική κατοχή μεγάλου τμήματος του εδάφους της. Μέσα από τα άρθρα του βιβλίου και τις οξυδερκείς παρατηρήσεις του συγγραφέα μπορεί ο αναγνώστης να εντοπίσει και ερμηνεύσει την αντιφατικότητα και τη σύγχυση που κυριαρχούν σε όσους χαράσσουν και ασκούν την πολιτική μας στο Κυπριακό, που λογικό είναι, να μεταφέρονται και στην κοινή γνώμη.

Εύχομαι στον Ανδρέα Θεοφάνους να είναι καλοτάξιδο το βιβλίο του και ως πολίτης τον ευχαριστώ πάνω από όλα γιατί γράφει, τακτικά και συνειδητά. Μακάρι να είναι γερός και να βρίσκει δύναμη να συνεχίζει να γράφει.

Σας ευχαριστώ πολύ

**Αντιφώνηση Συγγραφέα Ανδρέα Θεοφάνους, Καθηγητή
Οικονομικών και Δημόσιας Πολιτικής, Προέδρου του Κυπριακού
Κέντρου Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων και Τμήματος
Πολιτικών Επιστημών και Διακυβέρνησης, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας**

Φίλες και Φίλοι
Κυρίες και Κύριοι

Σας ευχαριστώ όλους εσάς για την τιμή που μου κάνετε να είστε απόψε μαζί μας στην εκδήλωση αυτή. Το εκτιμώ βαθύτατα.

Ευχαριστώ ιδιαίτερα τους τρεις εκλεκτούς Ομιλητές, τον πρώην υπουργό Οικονομικών Μάκη Κεραυνό, τον Κοσμήτορα της Νομικής Σχολής στο Πανεπιστήμιο Λευκωσίας Καθηγητή Αχιλλέα Αιμιλιανίδη και τον Καθηγητή Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Κύπρου Πέτρο Παπαπολυβίου που πραγματικά με συγκίνησαν ο καθένας ξεχωριστά αλλά και οι τρεις μαζί.

Ευχαριστώ επίσης τον Διευθυντή της Έδρας ΟΥΝΕΣΚΟ Αιμίλιο Σολωμού για τον χαιρετισμό του εκ μέρους του Πανεπιστημίου Λευκωσίας καθώς και την Αλεξία Σακαδάκη, Μέλος της Πολιτικής Επιτροπής του Κινήματος Οικολόγων – Συνεργασίας Πολιτών και Μέλος του Συμβουλίου του Κυπριακού Κέντρου Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων για τον Συντονισμό και τα καλά της λόγια.

Ευχαριστώ τον Καθηγητή Πασχάλη Κιτρομηλίδη της Ακαδημίας Αθηνών για τον Πρόλογό του και την εκτίμηση του για το έργο μου.

Ευχαριστώ τους συνεργάτες μου χωρίς τη συμβολή των οποίων δεν θα μπορούσα σήμερα να έχω αυτό το βιβλίο.

Ευχαριστώ τη σύζυγο μου Ανδρούλλα και τα παιδιά μας Φειδία, Ανδρόνικο και Ευαγόρα για τη συνεχή στήριξη και την ανοχή τους.

Το βιβλίο αυτό είναι αφιερωμένο στη μνήμη των γονέων μου Φειδία και Ανδρομάχης. Εκφράζω την ευγνωμοσύνη μου για το τι μου πρόσφεραν και κυρίως για τις αξίες με τις οποίες με μεγάλωσαν.

Η ιδέα για το βιβλίο αυτό ήταν αποτέλεσμα έντονου προβληματισμού καθώς και παροτρύνσεων από φίλους οι οποίοι αντικρύζουν το έργο μου θετικά. Κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού ομολογώ είχα περισσότερο χρόνο για μια εις βάθος ενδοσκόπηση. Υπήρξαν ατέλειωτες ώρες που ήμουν στο Γραφείο μου στο Πανεπιστήμιο Λευκωσίας μόνος, στο Γραφείο στο σπίτι, αλλά και στη γενέτειρα μου, Άλωνα, που είναι το προσωπικό μου ησυχαστήριο ιδίως όταν θέλω να απομονωθώ και να συγκεντρωθώ.

Θέλω εν συντομία να μοιρασθώ κάποιες σκέψεις και προβληματισμούς μαζί σας σε σχέση με αυτή την εργασία, την όλη ιστορική συγκυρία αλλά και το αύριο.

Κυπριακό / Ι. Το Κυπριακό και ο Τουρκικός Αναθεωρητισμός ως Υπαρξιακή Απειλή

- Δεν υπάρχουν σήμερα οι προϋποθέσεις για μια βιώσιμη ομοσπονδιακή λύση
- Έχει χρεοκοπήσει η πολιτική των συνεχών υποχωρήσεων
Λοιδορείται ο μακροχρόνιος αγώνας για τη μη λύση – στην πραγματικότητα όμως αυτός δεν διεξήχθη ποτέ
- Δεν υπήρξαν χαμένες ευκαιρίες μετά το 1974 για μια βιώσιμη διευθέτηση η οποία να βελτιώνει το status quo
- Το διαπραγματευτικό πλαίσιο μετακινήθηκε σταθερά από τη δεκαετία του 1970 μέχρι σήμερα προς τις θέσεις της τουρκικής πλευράς
- Στη σημερινή συγκυρία θα πρέπει να αξιολογήσουμε τα δεδομένα ως έχουν και να κατανοήσουμε ότι το Κυπριακό είναι ένα υπαρξιακό ζήτημα
- Η θλιβερή κατάσταση στην οποία είναι σήμερα το Κυπριακό δεν είναι μόνο αποτέλεσμα του ανισοζυγίου δυνάμεων. Είναι και απότοκο του ελλείματος γνώσεων και της σύγχυσης που επικρατεί
- Είναι σημαντική η συστηματική μελέτη των δεδομένων
- Σημαντικός ο πραγματισμός – να γυρίσουμε την πλάτη στον ευσεβοποθισμό και στον λαϊκισμό
- Μεγάλη η ανάγκη για αφήγημα
- Μπορούμε να υπογράψουμε μια διευθέτηση εάν αυτή βελτιώνει το status quo και παρέχει εγγύα για σταθερότητα και ευημερία. Σε διαφορετική περίπτωση προβάλλει η αναγκαιότητα για διαφύλαξη της ελεύθερης Κύπρου και της μη επιδείνωσης του status quo.
- Επιβάλλεται η κατάθεση συγκεκριμένης πρότασης με κατευθυντήριες γραμμές για ένα κανονικό κράτος καθώς και για μια εξελικτική πορεία

ΕΕ και Διεθνές Περιβάλλον / ΙΙ. Το Περιφερειακό, Ευρωπαϊκό και Διεθνές Περιβάλλον

- Η ΕΕ δεν πρόβαλε ακόμα ως μια ολοκληρωμένη γεωπολιτική οντότητα
- Το 2016 υπήρξε η απόφαση για Brexit και η εκλογική νίκη του Trump στις ΗΠΑ – εξελίξεις που αποτέλεσαν την απαρχή ενός Νεοπροστατευτισμού. Παράλληλα βιώσαμε και την επιβράδυνση της παγκοσμιοποίησης – εξέλιξη που συνεχίζεται μέχρι σήμερα – σε αυτό έχει συμβάλει καθοριστικά και η πανδημία
- Ο τρόπος χειρισμού της κρίσης του 2008-2013 από τη Γερμανία και την ΕΕ ήταν απογοητευτικός. Αλλά και η διαχείριση της πανδημίας μπορούσε να ήταν καλύτερη
- Βλέπουμε επίσης την προσπάθεια της Τουρκίας να αναβαθμισθεί στη διεθνή πολιτική σκακιέρα
- Η Τουρκία δεν αρκείται να καταστεί μόνο περιφερειακή δύναμη στην Ανατολική Μεσόγειο και την ευρύτερη περιοχή
- Σε σχέση με την Κύπρο η Τουρκία δεν αρκείται στη διχοτόμηση
- Υπάρχει ένα ρευστό και ευμετάβλητο περιφερειακό, ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον

Οικονομία / ΙΙΙ. Η Κύπρος στη δίνη της οικονομικής κρίσης και της πανδημίας

- Θλιβερά τα αποτελέσματα της κρίσης και της κατάρρευσης το 2013
- Η οικονομική κρίση ήταν αποτέλεσμα ενδογενών αλλά και εξωγενών παραγόντων
- Δεν έχω καμιά αμφιβολία ότι θα μπορούσε να είχε αποφευχθεί
- Θυμώμαι ότι πριν την κορύφωση της κρίσης προσπαθούσα να προειδοποιήσω με την αρθρογραφία μου, με παρουσιάσεις Κειμένων Πολιτικής και άλλες παρεμβάσεις. Κάποιοι κύκλοι τότε με χαρακτήρισαν ως Νέο-Φιλελεύθερο
- Και όταν άσκησα σκληρή κριτική στην Τρόικα και την κυβέρνηση για το κούρεμα καταθέσεων και το Μνημόνιο, καταθέτοντας μάλιστα και ριζοσπαστικές εισηγήσεις άλλοι με είπαν «κόκκινο» και «αντιευρωπαϊστή»

- Στις 9 Απριλίου, 2020 το Eurogroup σε συνάντηση για την εξεύρεση τρόπων ενίσχυσης των οικονομιών της Ευρωζώνης και της ΕΕ γενικότερα, παραδέχθηκε ότι η αντιμετώπιση της κρίσης χρέους της Ευρωζώνης λίγα χρόνια προηγουμένως ήταν λανθασμένη.
- Εγείρω το ρητορικό ερώτημα κατά πόσον έχουμε μάθει από τα παθήματα της κατάρρευσης το 2013 – Για να είμαι ειλικρινής νομίζω πως όχι ή τουλάχιστον πως όχι αρκετά
- Κατά την περίοδο αυτή υπήρξε συρρίκνωση της μεσαίας τάξης καθώς και αύξηση του ποσοστού που είναι κάτω από το όριο της φτώχειας
- Θεωρώ επίσης πως η άνοδος της ανισότητας αποτελεί μείζον ζήτημα

Η πανδημία

- Η πανδημία δημιούργησε πρωτόγνωρες συνθήκες σε ολόκληρο τον κόσμο. Δεν είναι υπερβολή να λεχθεί ότι η παγκόσμια οικονομία αντιμετώπισε την χειρότερη ύφεση από την εποχή του δεύτερου παγκόσμιου πολέμου.
- Σημειώνω επίσης ότι όταν ήλθε η πανδημία οι υποδομές στον τομέα της δημόσιας υγείας σε πολλές χώρες αποδείχθηκαν ανεπαρκείς. Προφανώς η πολιτική της σκληρής λιτότητας επηρέασε αρνητικά και τον τομέα της υγείας.
- Είναι κάτω από αυτές τις συνθήκες που η Ευρωζώνη ανέστειλε τους κανόνες δημοσιονομικής πειθαρχίας. Έγινε συζήτηση και για την προοπτική ενός Marshall Fund για την Ευρώπη. Η συζήτηση από μόνη της ήταν ένα σημαντικό γεγονός καθώς ανάλογες ιδέες λίγα χρόνια νωρίτερα θεωρούντο ως αιρετικές.

Δημόσια Πολιτική / IV. Δημόσια Πολιτική και Κοινωνικά Ζητήματα

- Το επίπεδο του πολιτικού συστήματος επηρεάζει καθοριστικά τα κοινωνικοοικονομικά αποτελέσματα καθώς και το ευρύτερο γίνεσθαι
- Η αναξιοκρατία, διαπλοκή, διαφθορά και το πελατειακό κράτος πρέπει να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά
- Απαξίωση, της πολιτικής ζωής
- Τα δεδομένα αυτά πρέπει να αναστραφούν
- Δημογραφικά Δεδομένα και η παράτυπη μετανάστευση

Φιλοσοφικές Τοποθετήσεις / V. Φιλοσοφικές Τοποθετήσεις

- Θέματα ταυτότητας
- Η σημασία της αξιολόγησης ιστορικών δεδομένων καθώς και φιλοσοφικών ρευμάτων
- Ανέκαθεν τα οικονομικά ζητήματα είχαν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του πολιτικού συστήματος. Σήμερα ολοένα και περισσότερο θέματα ταυτότητας και η παράτυπη μετανάστευση απασχολούν τους πολίτες των αναπτυγμένων κρατών
- Επαναξιολογείται ο ρόλος του κράτους
- Η αποτυχία του Νεοφιλελεύθερου μοντέλου
- Η ανάγκη για ένα νέο υπόδειγμα

Το αύριο

- Αναμφισβήτητα οι περιστάσεις είναι εξαιρετικά δύσκολες – υπάρχει αβεβαιότητα για το μέλλον
- Είναι επίσης σημαντικό να διαφυλαχθεί η δημοκρατία παράλληλα με τη δημόσια υγεία
- Δεν είναι όμως η πρώτη φορά που η Κύπρος είναι ενώπιον διλημάτων και δυσκολιών
- Έχουμε το δικαίωμα αλλά και την υποχρέωση να προσδοκούμε σε καλύτερες μέρες
- Η Κύπρος καλείται να οικοδομήσει ένα κράτος πρότυπο
- Ένα κράτος ισονομίας, ισοπολιτείας και αλληλεγγύης
- Οι οικονομικές προκλήσεις είναι μεγάλες. Θα απαιτηθούν σχεδιασμός, υπερβάσεις, νέες οικονομικές προσεγγίσεις – μεταξύ άλλων, είναι απαραίτητος ο εξορθολογισμός της δημοσιονομικής πολιτικής
- Θα πρέπει να πορευθούμε με πραγματισμό παραμερίζοντας τον λαϊκισμό
- Τα ελλείμματα γνώσης στη λήψη αποφάσεων και στον καθορισμό πολιτικής επιφέρουν σοβαρότατο κόστος. Αυτός θα πρέπει να αντιστραφεί.

- Η νέα γενιά έχει επωμιστεί εκ των πραγμάτων ένα μεγάλο μερίδιο του κόστους της οικονομικής κρίσης, της πανδημίας είτε μέσω της χαμένης εκπαίδευσης, της ανεργίας, των λιγότερων ευκαιριών, της απουσίας ή έστω μειωμένης μισθολογικής ανέλιξης. Ταυτόχρονα υπάρχουν φόβοι για ψηλότερες φορολογίες στο μέλλον καθώς και χαμηλότερες συντάξεις.
- Το οικονομικό μοντέλο που είχαμε στην Κύπρο δεν ήταν ωφέλιμο για τη νεότερη γενιά. Αντ' αυτού διάβρωνε το επίπεδο ζωής τους λόγω της στασιμότητας των μισθών και του αυξανόμενου κόστους στέγασης.
- Δεν μπορούμε να έχουμε ένα βιώσιμο μέλλον ως κοινωνία εάν οι νέοι μας θα έχουν προοπτική για ευημερία. Σήμερα ο μέσος Κύπριος νέος βγάζει μόνον τα απαραίτητα για να πληρωθούν οι λογαριασμοί... και όχι πάντα. Αυτό θα πρέπει να αλλάξει.. και μάλιστα άμεσα. Καλούμεθα να οικοδομήσουμε ένα νέο οικονομικό υπόδειγμα ούτως ώστε, μεταξύ άλλων, η νεότερη γενιά να έχει ευκαιρίες, να μπορεί να ζήσει και να δημιουργήσει.
- Στο περιφερειακό, ευρωπαϊκό και διεθνές πεδίο χρειαζόμαστε ένα κράτος η παρουσία του οποίου θα εξυπηρετεί ευρύτερα συμφέροντα και μέσω αυτών να προωθήσει και η ίδια η Κύπρος τους στόχους της
- Ενώ δεν υπάρχουν σήμερα οι προϋποθέσεις για λύση του Κυπριακού πρέπει να έχουμε ένα οδικό χάρτη για μια οριστική διευθέτηση και να συντηρείται η προοπτική για το μέλλον
- Η σημασία των συγκυριών και των εξωγενών παραγόντων είναι ιδιαίτερης σημασίας – τον Ιούνιο του 1878 οι παππούδες μας κοιμήθηκαν ως υπήκοοι της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και ξύπνησαν ως υπήκοοι της Βρετανικής Αυτοκρατορίας ως αποτέλεσμα εξωγενών παραγόντων
- Θα κλείσω με ένα μήνυμα ελπίδας – ότι παρά τις δυσκολίες μπορούμε να προσβλέπουμε σε καλύτερες μέρες

**ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ
ΔΙΕΘΝΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ**

UNIVERSITY *of* NICOSIA

1993-2021 ΕΙΚΟΣΙΟΚΤΩ ΧΡΟΝΙΑ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗΣ